

Farkas Géza

SZLOVÁKIA-ÜGY

Rendhagyó megfontolások

LÁTLELET

„A Csallóköz ősmagyar községeit már az új uralom első évében cseh névre keresztelték át, de mi ezer év óta nem gondoltunk arra, hogy Visegrádot a nyelvünkön nevezzük el.”

Kosztolányi Dezső

NEM VOLT, majd egyszerre csak lett (belőlünk), és elhitette a világgal (benne velünk), s elhitette a világ magával (benne velünk), hogy mindig is volt, de legalábbis annyit, hogy létezése logikus vagy szükségszerű, vagy indokolt, de legeslegalább érthető, amelyhez kultúrember jó képet vág és hozzászokik, legfeljebb egy kicsit dohog. Ennyi talán a közismert fogalom: Szlovákia. Csakhogy a fogalom ölni is képes, ölheti az elvont lényeket, vagy – ha megengedőbb vagyok – csupán veszedelmes segédeszközként használható a lényeg kereséséhez. Márpedig akarásgyilkos és lelkiismeret-altató fogalomlővedékek röpködnek a Felvidékért folyó virtuális csatatéren. A magyar térfelet polkorrekt megmondó emberek, szerkesztők és politikusok uralják. Még most is azt látjuk, hogy a „történeész” rangjával felruházva lehetséges „jobbra is ütünk, balra is ütünk” stílusú politikai elemzőként hírnevet szerezni, sőt médiasztárrá válni. A hivatalos Magyarország nem mer kézre eső csodafegyveréhez, a tényekhez nyúlni, nem fordítja előnyünkre azt az adottságunkat, hogy

nekünk nem kell új történelmet írunk, vagy átírunk a régít. Nem meri kimondani, hogy Trianon a szomszédjainkat is sújtja: kényszeres és folyamatos történelemhamisítás, lelki torzulások, identitásválságok, gyógyíthatatlan magyarkomplexus a kiérdemeletlen terület- és emberszerzés ára. Valami megakadályoz minket ebben. Az utóbbi hatvanöt év során minden kurzusban a „hagyjuk, hadd hazudjanak” elvérvényesült Magyarországon. A tűznél ülők legfeljebb összesomolyognak, legyintenek: „mi tudjuk, hogy nem igaz, de hát fiatal nép, hadd mondják”. A kizárólag belőlünk lett országot nemcsak tényszerűnek, hanem normálisnak is láttatják hivatalos vagy mérvadó magyar megszólalók. A túloldalon az „örök Szlovákiát” és „a második világháború eredményeit” védelmezik egyre.

Most magas társadalomfilozófián edződött, a politikai fősodor jóakaratótól nem függő, anyagilag nem kiszolgáltatott, külpolitikainak mondott érdekeinktől nem befolyásolt s egyben magyar akarású elemzők, szakértők, cselekvő közéleti személyiségek kerestetnek. Ez persze lehetetlen, de hát csakis a lehetetlennel érdemes

„A hivatalos Magyarország nem mer kézre eső csodafegyveréhez, a tényekhez nyúlni, nem fordítja előnyünkre azt az adottságunkat, hogy nekünk nem kell új történelmet írunk, vagy átírunk a régít.”

komolyan foglalkozni. Mivel a megmondói szakmában és a közélet más területein is vannak példák arra, hogy a csonka hazába települt, határon túli „szakértő” elfelejtkezik az otthon hagyottakról (felvidéki közbeszéd szerint „jaffás” lesz, vagyis egy hígított szörpéért eladja hivatását), helyes volna a közéleti szereplésre jelölteket Magyarországon felserkent, a Felvidékhez személyes, mindennapi élményanyagokkal, intim érzésvilágukkal alig kötődő, a szlovákot összeszorított fogakkal megtanulni kész, becsúgyó fiatal gondolkodók közt is keresni. Nem volna szabad kritikátlanul és mértéktelenül alkalmazni az „onnan jött, tudja a nyelvet, ért hozzá, saját bőrén tapasztalta” elvet. Vegyük észre: a budapesti szlovák nagykövetségen, a békéscsabai főkonzulátuson vagy a szlovák kulturális intézetben is gyakran vannak magyarul kiválóan beszélő „szlovákok”, akik – ha nem ekként ismernénk őket –, akár magyar állami intézményekben dolgozó „magyar” szakértők is lehetnének. Ez persze korántsem jelenti azt, hogy ne kaphatna vezetői szerepet határon túli magyar az anyaországi műhelymunkában, ha az otthoniakhoz való hűségét és filozófiai edzettségét bebizonyította.

Edzettséget mondok, mert filozófusaink nincsenek. A médiában „filozófusként” megjelenő adu ászok, akik többek, mint az újságíró, többek, mint a szakértő, többek, mint a tudós, többek, mint a politológus, még a politikusnál, sőt a baloldali politikusnál is többek, leginkább csak filozófiai szakértők a baloldalról, vagy a fősodor egyéb áramaiból, akik fölényeskedve kihasználják a közvélemény tájékozatlanságát.

Ez az írás *mutatis mutandis* más elcsatolt területek esetére is vonatkoztatható lehet,¹ a Szlovákia-ügyet azonban az teszi egyedivé és

„A bomló tömbmagyar-
ságon kívül az egész
szlovákiai populációra
igaz ugyanakkor, hogy
(legalábbis) minden má-
sodik szlovák tegnapi
magyar (vagy német).”

különösen fájdalmassá, s ezáltal önállóan tárgyalandó témává, hogy ez az államalakulat kizárólag belőlünk szakadt ki, s hogy ma is egy – helyenként elvékonyodó – mintegy ötven kilométer széles, magyarul déli sávjának (ezt szokás a „Felvidék” egyik új jelentéseként értelmezni) disszimilációja, történelmének elhazudása az orrunk előtt, Budapesttől szinte látótávolságon belül. A második világháború vége óta tart az a benutság – a háttérhatalom (itt pusztán hivatkozni lehet e szónak a jobboldali közbeszédben kialakult értelmezésére) fokozódó koncentrációjával párhuzamosan és attól nem függetlenül –, amely arra készítette mindenkori elitjeinket, hogy tétlenül, sőt szinte helyeslően nézzék végig legnagyobb határmenti tömbmagyarság leépülését, s hogy szót se ejtsenek például a Szepességről, Sárosról vagy Barsról, mint *immanensen* magyar érdekű régiókról.

A filozófiai érzékre, a megélt olvasottságra, a távlatosságra helyezem hát a hangsúlyt, arra a transzcendens közlekedési eszközre, amellyel a fogalmi világból a lényeg felé lehet suhanni. Nemzeti szimbolikánk fontos vidékén, ahol a Szlovákia-ügy leledzik, talán ez a még általában hiányzó érzék moccanthatna ki minket a teljes tanácsstalanságból, s talán kissé elvont, de mégiscsak arkhimédészi ponthoz vezethet. A gyötrő témához kevésbé illik kristálytisza okozati láncolat és csattanó, mint inkább némi stílusbeli szögletesség, sőt dódónaiság, amely az olvasót nagyobb mértékben teszi társszerzővé, mint az írásos munkák többsége. Nem mellőzhető teljes mértékben egyes közhelyeknek, mint sokak által és távolról felismerhető topográfiai jeleknek, viszonyítási pontoknak a használata sem.

**VAGY NÖVEKSZÜNK, VAGY
ZSUGORODUNK. VISSZAÉLÉSEK
A NÉP (NEMZET) FOGALMÁVAL**

„Az emberek nem ötletszerűen, nem csak úgy véletlenül élnek együtt, ez a fajta a priori összetartás csupán a családban létezik. Az állam által egyesített csoportok valamiért élnek együtt.”

José Ortega y Gasset

„A történelem nagy eseményeit tulajdonképpen nem a népek valósították meg – a népek éppen hogy ezek következményei. A tettek megváltoztatják a cselekvők lelkét. Sem a nyelv egysége, sem a testi eredet nem döntő. Ami a népet a népességtől megkülönbözteti (...), az mindig a »mi« belső élménye.”

Oswald Spengler

Hadd villantsak föl két, talán esetleges, de az elmélyült gondolkodás igényét jelző hivatkozási pontot, melyeknek száma – egyéni olvasottságtól függően – könnyen szaporítható. Két olyan szerzőt említek, akik száz éve, Trianon idején már javában alkottak, a nemzet, a nép, a közösség, a politikai entitás, az erő, a szabadság tekintetében szinte az emberi teljesítőképesség határáig mindent végiggondoltak, s akiknek éleslátását az időközben történtek a legkevésbé sem kérdőjelezték meg. Két olyan szerzőt, akiket a fősodor nem szeret. Ortegát és Spenglert. Ne doktrínaként, még kevésbé dogmaként tekintsünk megállapításaikra, elég, ha átítatjuk, megtermékenyítjük agyunkat néhány gondolatukkal, a kreatív továbblépés reményében.

Ortega (akit Németh László életműve valamelyest már megmagyarított) így ír „Gerinctelen Spanyolország” című művében:² „Az állam által egyesített csoportok valamiért élnek együtt. Szándékok, vágyak és nagy célszerűségek egyesítik őket közösséggé.” Ennek kapcsán kifejti, hogy Kasztília (majd az általa – egyesítő erővel

– létrehozott Spanyolország) addig volt emelkedő pályán, amíg áldozatkészen (!) küzdött nagy célszerűségekért, magával ragadó erővel minden akart lenni, mert hivatása volt, s mert másokat szép szóval vonzerejével, erejével vagy fegyverrel maga mellé állított, s akkor indult hanyatlásnak, amikor közhatalmát a hatalom ízének öncélú élvezete kezdte jellemezni. A huszadik század elejére „anyaszült meztelen” lett Spanyolország (pusztán a félsziget, s az sem teljesen), és Ortegának nem volt kétsége afelől, hogy a bomlás itt nem áll meg: vagy növekszem, vagy zsugorodom. Vagyis: „Mihelyt meggyöngül a központi hatalom, amely megmintázta a nemzetet – Róma a Birodalomban, Kasztília Spanyolországban, az Île-de-France Franciaországban –, nyomban megjelenik az elszakadási energia a társult csoportokban.”

Oswald Spengler *A Nyugat alkonya* című könyvében,³ a második kötet 219–257. oldalán taglalja a népek, rasszok, nyelvek kérdéskörét. (Mivel az emberiség történetének túlnyomó részében nem voltak „nemzetek”, természetesen a „népről” mondottakat is ideillőnek, analógnak kell tekintenünk.) „Nincs még egy kifejezés [a nép (F. G.)], amelyet annyira gyakran és ezzel együtt annyira kritikátlanul használtak volna, de éppen ezért egy sem, mely égetően igényelné az éles kritikát. Még a legóvatosabb történészekre is jellemző:

„A filozófiai érzékre, a megélt olvasottságra, a távlatosságra helyezem hát a hangsúlyt, arra a transzcendens közlekedési eszközre, amellyel a fogalmi világból a lényeg felé lehet suhanni.”

ha az elméleti tisztázásban egy bizonyos fokig előre jutottak is, később újra csak teljesen egybecsúsznak a népeket, a rasszmegoldást és a nyelv-közösségeket. Ha rábukkannak egy népnévre, minden további nélkül nyelvi megjelölésként is használni kezdik, ha felfedeznek egy háromszavas feliratot, mindjárt rasszösszefüggést ál-

lapítanak meg. Ha néhány »gyökér« egybevág, mindjárt felbukkan a távolban egy ősi nép egy őshazával együtt. A modern nemzetérzés ezt a »népegységben való gondolkodást« még csak fokozza (...). Számomra a »nép« lelki egység (...). A történelem színe előtt minden népet egy kisebbség reprezentál (...). Különböző árnyalatokban [a nemesség mellett (F. G.)] újabb és újabb rétegek jelennek meg, amelyek a nép nevében élnek, éreznek, cselekszenek és a nép nevében képesek meghalni. A tizenharmadik században jött létre e nemzet nyugati fogalma, amely azt az igényt támasztotta (...), hogy kivétel nélkül mindenki terjesszék ki.”

Trianonban egy könyvízü, ha úgy tetszik desztillált, de a közgondolkodásba akkor milyen beivódott nemzetfogalomra való hivatko-

„(...) Trianon a szomszédjainkat is sújtja: kényszeres és folyamatos történelemhamisítás, lelki torzulások, identitásválságok, gyógyíthatatlan magyarkomplexus a kiérdemeletlen terület- és emberszerzés az ára.”

zással történt a határszabászat, a háttérhatalom érdekeinek, terveinek megfelelően, és túlereje által. Nem arról volt szó, hogy a magyarság „mi” tudata épp akkorra gyengült volna meg végzetesen, vagy, hogy életereje (politikai entitásként) olyan arányban csekélyebb lett volna szomszédjaiénál, mint ami a területvesztés mértékéből (színmagyar területek elvesztéséből) következhetne. Arról sem, hogy környező nemzetek, entitások utasítottak volna minket helyre, amelyek lenyűgöző történelmi tetteikkel felülmúltak bennünket. Önkényességében és árnyalatlanságában a korábbi békekongresszusokon jóval túl-tett Trianon, „nemzetbüntető” jellegében pedig teljesen újszerű volt (hiszen ehhez a vadonatúj nemzetfogalom is kellett). Pedig a tizenkilencedik század elején még nem voltunk nagyon rossz úton ahhoz, hogy az évszázadokon át Magyar

Királyság védelmében és politikai ambíciók nélkül éledgelő tót népesség besimuljon⁴ a „mi” tudatunkba. A Magyarországon agyonhallgatott⁵ szlovák szerző, Ladislav Szalay *alias* Gabriel Viktor (1929–) – sok más megerősítő adat mellett – nem véletlenül ír arról 1848–1849 *legenda*ja a *szlovák történetírásban*⁶ című könyvében (Daniel Rapant, szlovák történész idézve), hogy a felső-magyarországi tótok ősi fészkeikben is tanácstalanul, csendben hallgatták a Hurban hadseregébe szólító magyarelles uszítást.⁷

A magyarság, a magyar állam politikai ereje, keretei és önállóságának mértéke már korábban, évszázadokon át képlékeny és változó volt, de *fogalmi alapon* ilyen mérvű sebészi operációt senki nem óhajtott végrehajtani, mint Trianonban. Érvényesülni látszott koronként a magyar „gyengeség ereje”⁸ (például Fráter György, Deák Ferenc), a lavírozás képessége, persze öngyilkos nemzeti felbuzdulásokkal váltakozva. Eleget gondolunk arra március 15-ikét ünnepeelve, hogy 1848 és Görgey véráldozatos felvidéki hadjárata után hetven évvel ez a terület „szlovák” lett, s ma e véráztatta földről kihál a magyar nyelv? A nem távoli múltig változó intenzitással, parázslóan, de mindig megvolt a magyarságban a vertikális meghatározottság tudata és a vonzó, spontán történelmi kínálat eleme.

Spanyolországtól eltérően, Magyarországot a (sokszor ambivalens) szimbiózisok és élet-halál harcok hullámzó egyvelege jellemezte. Igaz, viszonya az erőhöz, amely Ortega szerint a nemzetalkotó génius *sine qua non*ja (másodlagos elemként), végig hektikus volt. „Ha az erőt kizárjuk a jövőből, csak valami kaotikus Emberiséget képzelhetünk el. Ám éppily bizonyos az is, hogy a pusztá erő sohasem hozott létre semmi érdemlegest.”⁹ Azután meg Európában államot (hűbéri entitást) alapítani legutoljára

épp körülbelül ezer esztendeje volt még elegáns dolog. Amit a huszadik század hozott, az legfeljebb nemzetgründolás, területadományozás nagyhatalmi érdekből, nemzetközi erőkoncentrációval, és/vagy az elszaporodás vegetatív, nem éppen fennkölt eszközével, amely egy puhánnyá váló történelmi környezetben igen hatásos lehet. Nem beszélve a megfélemlítésen, egzisztenciális fenyegetéseken alapuló asszimilációs törekvésekről, amelyek talán épp a Szlovákia-ügyet jellemzik a leginkább.¹⁰ Az egységesülést és a bomlást illetően ritka az olyan, tankönyvbe illő, alaposan adatolt példa, mint Róma vagy Kasztília története, tanulságaik azonban a nemzetalkotás minden esetére rávetíthetőek. Nincs okunk hinni, hogy Magyarország vagy inkább a magyar princípium mindenestül megállíthatatlan zuhanásban van. Létezése a kezdetektől fogva hullámzó volt. Talán nem túlzás azt mondani, hogy a lét és a nemlét határán egyensúlyozott, egyfajta igen erős, szinte mitologikus szimbólumként. Igen, ebben is meglehet a gyengeség ereje, amelyet talán valahonnan Keletről hoztunk.

A területvesztéskor – a veszített háború ellenére – nem feltétlenül a nemzeti attribútumoknak és vonzerőnek, a nemzet szimbólumtartalmának definíciószerű és végzetes meggyengülése következett hát be. Ha valaki vitatná is ezt, arról semmiképpen sem volt szó, hogy a demarkációs vonalból hirtelen határrá lett Dunától, Ipolytól közvetlenül északra/nyugatra már régóta működtek volna történelmi elszakadási energiák. A történelemben talán most először hiányzott teljesen a nemzetek életereje, az entitások életkínálata közötti harc spontán elemei, most először erőszakolták meg látványosan és fogalmi alapon a „történelmet”. Közismert: sztártörténeiszek és ellenfeleink egyaránt azt emlegetik, hogy a magyar nemzetiségük az ország lakosságának csak mintegy felét tették ki, ám a magyar nyelv széles elter-

jedtségét és sokhelyütt jellemző többes identitást szinte sosem említik. Nem csak anekdota, hogy a területszerzők magyarul tárgyalták meg egymással az osztozkodás részleteit, más közös nyelvet nem találván.

GYENGESÉGEK OTT ÉS ITT – BENSŐSÉGES VISZONYBAN

„A szlovákoknak nincs autentikus nemzeti mitológiájuk, nincsenek régi szlovák mondák Szlovák ősapánkról és annak három leányáról, nincsenek regéink arról, hogyan érkeztek őseink Parommal, aki valahonnan a szlovák Olümposzról vigyázta népét (...). De sebj, vannak mesterseges mítoszaink és legendáink. Ezek abban különböznek a spontán nemzeti mitológiától, hogy az úgynevezett nemzetébresztők, költők, mítoszeremtők, nemzeti művészek agyalták ki őket, egyszóval a nemzeti értelmiségiek.”

Miroslav Kusy, szlovák politológus¹¹

„A szláv nyelvet, amelyet Pozsonyban és Erlangenben majdnem egészen elfeledtem, kénytelen voltam Szarvason, mint hitjelölt újrat tanulni.”

Tessedik Sámuel, a felvidéki Pered (Tessedíkovó) község mai névadója¹²

„Tebát senki ne tegyen úgy, mintha István valamilyen szlovák király volna. Nekünk Szvatoplukunk van és nem Istvánunk.”

Robert Fico szlovák miniszterelnök,
Magyar Nemzet, 2008. január 8.

A szlovákság pillanatnyi előnye abban áll, hogy úgy tetszik, nagyon is van miért együtt lennie: bebizonyítandó, hogy mindig volt, s hogy nem magyar. S ebben nemcsak a képvisleti elit, hanem a képviselt tömegek nagyobb része is szenvedélyesen egyetért. Agytekervényeik rejtett zugaiban persze érzik, hogy az eredmény törékeny. Ezért vadócok, ezért akarnokok. A „szlovák”

szót alig több mint kétszáz éve írták le először,¹³ s használata jóval később és csak fokozatosan vált általánossá. „Szlovákia” mint földrajzi, köz-igazgatási, politikai entitás pedig Trianon előtt sosem létezett (mai formájában végképp nem), s mióta ilyenként említettek változó kiterjedésű területek, ezek létjogosultságát, autentikusságát rövid idő alatt és többször megkérdőjelezték az események. Aki abba a szövevényes lelki állapotba kerül, hogy szlovákként határozza meg magát – ahogy tegnapi magyarok százezrei kénytelenek erre –, nem mondhatnak mást, mint hogy helyes az irány: csak így tovább! A látens paranoia majd csak elmúlik! Szükségszerű és pragmatikus, amit tesznek. Aki nemcsak tényyszerűnek, hanem normálisnak ismeri el Szlovákiát, az ne fanyalogjon Mečiaron, Dzurindán vagy Ficón! Ők egy ilyen entitás élén csak azt tették, amit jó politikusnak tennie kell. Új identitásukkal úgy küzdenek új és törékeny hazájukért, mintha ténylegesen, magánvalóan létező volna, s lett volna mindig. Ez már csaknem hősies. Ha valakire haragudhatunk, akkor esetleg „magunkra”, hogy hagyjuk, szinte szó nélkül tűrjük ezt. Egyébként is: a Felvidék (most „Szlovákia” értelemben) populációja – a kitelepítések és a lakosságcsere ellenére – *hungarus*, vagyis lényegében azonos régi önmagával, a Kárpát-medencén kívülről történő bevándorlás nem bolygatta meg (a mai Szlovákia vezetői különösen ügyelnek erre). Vagyis ott is mi vagyunk. A felsőmagyarországi magyarok, németek jelentős része egyszerűen szlavizált, s megkockáztatom: a mai Szlovákia elitjének döntő többsége közülük kerül ki. Tehát jelentős részben csak nyelvváltásnak és felszínes (bárha sokszor dühödt) tudati változásnak vagyunk tanúi. A szó igazi értelmében nem is *asszimilációról*, hanem a történelmi lesüllyedtségben élő népek-

nek (nemzeteknek) már-már a kicserélhetőségig menő jellegtelenné válásáról van szó, amely kontextusban a tömeg számára *mindegy*, hogy van-e vertikális (isteni) meghatározottsága, s lényegében az is, hogy milyen nyelven beszél, hogy ősei számára mi számított erénynek, teljesítménynek, helytállásnak. Ilyen feltételrendszerben az euro bevezetése vagy az iskolai gúnyolódások megelőzése is motivációt jelenthet az identitásváltásra. Az utóbbi hatvanöt év hivatalos Magyarországa ezen felszínes, gazdasági, fogyasztói meghatározottságú, az ellenfeleink által kialakított, nekik kedvező, efemer összefüggésrendszerben beszél együttműködésről, megbékélésről. Pedig az érvelés emelkedettebb szférákba helyezése annak a vékony rétegnek a felelőssége, amely a közöséget a történelem színe előtt képviselni képes. Ilyen persze van, de nem „helyzetben”.

A tizenkilencedik század első felében csupán a mai Szlovákia mintegy egyharmadán¹⁴ volt meghatározó tót számbeli fölény, nem véletlen, hogy ott óhajtottak volna területi autonómiát. A bányavárosokban és minden más városban a magyarok és a németek voltak együttesen többségben és a *szellemi* elitet képezték. Olyan jogon pedig, amelyen „Dél-Szlovákia” a túloldalra került, akár Eger, Győr, vagy Miskolc is átkerülhetett volna. A szlovák hivatalosság egyik jól bevált, s a hivatalos Magyarország által sem nehezményezett trükkje, hogy azt hangoztatja: az Osztrák-

✦ „(...) a történelmi lesüllyedtségben élő népeknek (nemzeteknek) már-már a kicserélhetőségig menő jellegtelenné válásáról van szó, amely kontextusban a tömeg számára mindegy, hogy van-e vertikális (isteni) meghatározottsága”.

Magyar Monarchia felbomlásával „Szlovákia” is elnyerte végre függetlenségét, mintha bizony ilyen egység valaha is létezett volna. Szorosan ide tartozik, hogy külön szót használ a történelmi Magyarországra (Uhorsko), meg a mai

Magyarországra (Madarsko), mintha Szlovákia (Slovensko) és Magyarország (Madarsko) is a soknemzetiségű Uhorsko („népek börtöne”) mindig létező entitásai lettek volna. A „mérvadó” magyar és külföldi értelmiség elég jó partner az efféle „értelmezésekhez”.

A valóságos történelem hiánya, illetve egy a „szlovákoktól” lényegében független történelem megléte (mert a történelem *nem általuk, legfeljebb a nemesség tót része által is* történt itt – a szó spengleri értelmében), tehát puszkaporos hordó alattuk, melynek biztonságos kiürítésén közpénzt, energiát nem kímélve fáradoznak. Propagandamunkával, nemzeti történelemvizsgálóik hadával, tegnapi magyarok beszervezésével és kínosan alapos személyügyi szelkcióval – melynek alapeleme a magyarsághoz való viszony szigorú ellenőrzése, legalábbis vezető állások esetében. Ebben nincs bal- és jobb-oldal. Tehát egy olyan országegyesítő malter ez, amelynek következtében – mai kontextusban – a belpolitikai csataterén és a nemzet kérdésében végletesen megosztott Magyarországhoz képest jobb országnak minősíthető Szlovákia. Ugyanakkor e jelenség az oka a kollektív és a számtalan egyéni identitászavarnak, amellyel a Szlovákiában élő, időző magyarnak léptenyomon szembesülnie kell. Ha például magyarul szól bele a mobiltelefonjába, ha a tömött pozsonyi buszon, társaságban ragaszkodik a történelmi tényekhez, adatokhoz, vagy ha a hatóságnak magyar igazolványt mutat fel. És itt a metakommunikáció árulkodó voltára kell gondolnunk, nem feltétlenül udvariasságra vagy durvaságra.

Létezésükhöz és „prosperálásukhoz” elengedhetetlen a háttérhatalom támogatása, jóindulata, a nemzetközi intézmények (EB, ET Velencei Bizottság, EBESZ kisebbségi főbiztos stb.) döntéshozatala, és a nemzetközi média ereje (a szlovák államalakulat normalitásának ápo-

lása). Egy alig több mint ötmillió országban az eurót is be lehet vezetni a regionális politika alakításának eszközeként, különösebb gazdasági kockázat nélkül. A „szlovák csoda” a hatalmasok közmegegyezése. Ez a támogatás bármilyen tartós is, mégiscsak külső támogatás, amely egyszer megszűnhet. Márpedig ha megszűnik, s ráadásul netán egy időben a történelmi blöff lelepleződésével, akkor újra kell majd gondolni az egész szlovák-projektet. Ez pedig bizony jó ok a belső nyugtalanságra.

A nyelv mesterségessége is gyengeség ott. A szlovák értelmiség egy része is hajlandó – őszinte pillanataiban – anyanyelvét *szláv eszperantónak* minősíteni. Bizony, íróasztalnál hozták össze az 1840-es években, tekintettel az összes többi környező szláv nyelvre (különösen a csehre). Egy igazi nemzetnek nyelv is kell, nem csak ősi birodalom. Sok fiatal szlovák szülő ma már szinte büszkén mondja, hogy a gyermekei nem értenek csehül! Nem kis szellemi teljesítmény ez két teljesen azonos struktúrájú és több mint kilencven százalékban szinte azonos szókincsű nyelv esetében! Még egy komplexus a magyar mellé.

Gyengeség továbbá ott a főváros mesterségességre valló elhelyezkedése. Igazán kilóg a lóláb. A mintegy ötszáz kilométer hosszú ország fővárosa a délnyugati csücsökben, a szomszéd jóval nagyobb fővárosától hatvanhat kilométerre leledzik, szinte egy *confinium triplexen*, hiszen Magyarország is csak néhány perc autóval. Igen, amikor a demarkációs vonalból államhatár lett, ide merészkedett Vavro Srobár Általános Minisztériuma Zsolnáról, ebbe az akkor negyven százalékban német, negyven százalékban magyar, tizenöt százalékban szlovák, öt százalékban egyéb lakosságú városba. Hiába volt a tömeges betelepítés, hiába a százötven ezres

„Létezésükhöz és »prosperálásukhoz« elengedhetetlen a háttérhatalom támogatása (...). A »szlovák csoda« a hatalmasok közmegegyezése.”

ligetfalusi lakótelep északról jöttekkel, Pozsony még mindig nem igazán szláv (legfeljebb nyelvében), s kicsit törékeny.¹⁵

Az *ottani* gyengeségek közé sorolandók a hatalmas regionális különbségek. Pozsony és környéke fejlettsége megfelel az EU átlagának (ez a csak idáig látogató külföldiek többségét annak rendje és módja szerint meg is téveszti), ám az ország déli, keleti és egyes más régióiban helyenként ijesztő szegénység figyelhető meg. Beneši hagyomány, hogy a déli, magyar többségű (szlovák nyelvezetben „vegyes lakosságú”) területen tartózkodtak a jelentős fejlesztésektől, nehogy a létesítmények egy – titkon szerintük is indokolt – határváltoztatás nyomán ma-

„Az utóbbi hatvanöt év hivatalos Magyarországa (...) felszínes, gazdasági, fogyasztói meghatározottságú, az ellenfeleink által kialakított, nekik kedvező, efemer összefüggésrendszerben beszél együttműködésről, megbékélésről.”

gyar kézre kerüljenek. Ezért is, hogy a munkanélküliség délen a legnagyobb.

Az utóbbi hat és fél évtized magyar kormányzatai számos, szlogenekben is megnyilvánuló módon tolták a szakadár szlovák állam szekerét, saját gyengeségüket demonstrálva.

Ezek közül a legfontosabb „a történelmet hagyjuk a történészekre” elv. (Más változatokban: „Ne bolygassuk a múltat, tekintsünk a jövőbe, hiszen együttműködésre vagyunk ítélve, a magyarok és a szlovákok mindig szomszédok maradnak.” „A közös történelemkönyv majd elvezet a megbékéléshez.”) Ez annyit tesz, hogy a szlovák történészek csak nyugodtan írják át a magyar történelmet, a mi – politikai erőterben mozgó – megmondóink majd készséggel vitalepként fogadják el, s mindaddig elvitatkoznak szlovák partnereikkel, amíg el nem fogy a felvidéki magyarság. Azt is jelenti persze, hogy a szűk történészi grémiumon kívül senkinek

nincs joga ahhoz, hogy érdemleges történelemképpel rendelkezzen. Amíg a közös történelemkönyv el nem készül, tartsuk függőben a kérdést, hogy mi is történt a Felvidéken az utóbbi ezer évben. Majd a szlovák kollégák álláspontja nyomán kiderül, hogy mit tudtunk, tanultunk rosszul az eddigiekben. A valóságban ugyanakkor kijelenthető: a szlovák történelemkép ellenkezik a köznapi nyelvben „tényeken alapulónak” nevezhető magyarországi közfelfogással, noha ezt is lényegében internacionalista-kozmpolitanevelési elvek alapozták meg. A nézeteltérés nem történelemtudományi, régészeti részletkérdésekben áll, hanem abban, hogy a magyar és a szlovák közvélemény kollektív történelemtudata összeegyeztethetetlen egymással. Minden itthoni hamisítás ellenére. De a magyarországi megmondók amerikai felettese, Charles Fenyvesi megüzente: Magyarországnak nem szabad történelmi tényekkel borzolnia a fiatal Szlovákia kedélyeit.¹⁶

Hasonlóan önsorsrontó gesztus a „legyen magyar–szlovák megbékélés a német–francia megbékélés mintájára” gondolat. Ez a megközelítés figyelmen kívül hagyja, hogy az utóbbi esetben két vertikális meghatározottságú, tényleges nemzeti, társadalmi közösség állt szemben egymással, s (Elszász-Lotaringia problémája ellenére) alapjában egyik sem a másik történelmének és lakosságának elorzása révén próbált építkezni, hanem hatalmi harcot vívtak, egymás történelmi életerejét tették próbára. Az összehasonlítás sértő lehet mind a németekre, mind a franciákra. Különben is: szlovák–magyar viszonylatban ki a „német”?

A *közép-európai identitás* elnagyolt értelmezése is hordoz magában önvészélyes elemeket. Igaz, létezik bizonyos mélyen lappangó, a gazdaságközpontú környezet által elfedett, s a liberális meghatározottságú *bellum omnium contra omnes* viszonyai között megnyilvánulni kevésbé tudó

lelki együttrezdülés magyar–horvát és magyar–lengyel viszonylatban, ám a hivatalos narratíva könnyen az ösztönök atavisztikus birodalmába vezethet, például „a V4 országok hatvan milliós piacának” mértéktelen emlegetésével.

A hazai liberális szociológusok egyik kedvelt toposza a szegregáció ostromozása,¹⁷ az integráció szorgalmazása külföldi magyarjaink életében, az európaiság jegyében. Azon szörnyülködnek, hogy a kisebbségi tömbmagyarság hajlamos kizárni magát a többség életéből, például mivel annak nyelvét nem tudja elég jól. Igen, a felvidéki magyarok társadalmában is van egy éles határvonal: azok között, akik normális képződménynek tartják Szlovákiát, s azok között, akik titkon nem. Ez utóbbiak úgy tartják, felvidéki magyarok esetében a kiváló szlovák nyelvtudás a teljes asszimiláció előszobája.

Előfordul persze, hogy a csonka hon képviselői – akár mint próbálkoznak is – sehogy sem tudnak a történelemgyártók kedvében járni. Ilyen az Esterházy János-ügy. A magyarországi hivatalosságok nem látják be: ha Szlovákia felmentené Esterházy Jánost, s nem tekintené bűnösnek, sőt háborús bűnösnek a (cseh)szlovák állam felbomlásában játszott szerepe miatt, akkor kiütne egy téglát saját virtuális történelmének épületéből, s ezzel az egész konstrukciót összedönthetné. Ám Magyarországnak ezen is kötelező értetlenkednie, s egyre javasolnia az álláspontok közelítését... Ez itt is, ott is gyengeség.

Ha a schengeni zónáról van szó, amelyet a magyar Európa-párti fősodor a „határok megszűnéséeként” emleget, a Trianon-komplexus végleges megoldásaként reklámoz, a szlovák fél hangsúlyozza: „a határok nem szűntek meg, csak a határellenőrzés”. Ez itt egyedül a „mi” gyengeségünk, hiszen az utóbbi az igazság, a

pozsonyi parlament kénye-kedvére dönt a felvidéki magyarságot érintő kérdésekben, s mintha Magyarországon is halkulnának a diadalittas hangok.

Az ottani gyengeségek egyik külön alpontja lehet az egyre olvadó felvidéki magyarság¹⁸ létezése, az, hogy az etnikai összetétel még mindig árulkodik az ország mesterséges jellegéről. Persze körükben is egyre jellemzőbb a tisztán megélhetési gondolkodás, a horizontális, gazdaságalapú tervezés, a nemzeti hovatarozás mellőzése. A bomló tömbmagyarságon kívül az egész szlovákiai populációra igaz ugyanakkor, hogy (legalábbis) minden második szlovák tegnapi magyar (vagy német). A „magyarság gyanújába” kerülve sok „szlovák” szabadkozik így:

•

„Ha Szent István vagy Szent László kereszténydemokrata úton járt volna, nyilván nem lehetne Magyarország.”

•

„A szüleim otthon magyarul beszéltek.” Olyan formula ez, amely az államhatalom számára is épp elfogadható, nem nyílt hazugság, ezért élnek vele oly sokan. Pedig ötven éve még minden öreg tudott valamennyire magyarul, hiszen Magyarországon járt iskolába. A legészakabbi településeken, Alsókubinban vagy Zsolnán is odafordulhattunk idős személyekhez eligazítást kérve, s némelyek szívesen, vagy kevésbé szívesen, de válaszoltak, jelezték, hogy tudnak valamit, ha mást nem, hogy „Éljen királyunk, I. Ferenc József”.¹⁹ Még a huszonegyedik században is előfordul, hogy szlovák értelmiségi, szakmai grémiumok találkozóin spontán, magyarul beszélő csoportok alakulnak ki, sőt dominánssá válik a magyar nyelv. Személyes élményem egy nyilvános orvostovábbképzési tanácskozás, ahol az akkori államfő, az öntörvényű Rudolf Schuster tüntetően és hangosan beszélt magyarul, akihez csak lehetett, ezzel persze kedvet csinálva mindenkinek a nyelvünkön való megszólaláshoz. Nyilvánvaló, „nép-

számlálási szempontból” szinte mindenki szlovák volt. Egy csallóközi ismerősöm úgy fejezte ki ezt szélesebb összefüggésben: „Itt hunok élnek: hun magyarok, hun szlovákok.”

Szlovákiát azért találta telibe a magyar állampolgársági törvény módosítása, a kedvezményes honosítás, mert minden állampolgárra vonatkozik, aki egy kissé tud, vagy legalább hajlandó megtanulni magyarul. Ádáz tiltakozásuk teljesen érthető, hiszen létezésük alapjait kérdőjelezi meg a törvény (noha alkotói maguk előtt is titkolni igyekeznek ezt): egy gondosan elásott, mélyen a föld alatt hitt csontváz került felszínre. Nem véletlen, hogy az a szomszédunk a legdühödtőbb, amely teljes egészében test a testünkből. Látnivaló azonban: a magyar kormányzatot csak idáig engedték el, minden másban kötelező követnie a „hagyjuk, hadd hazudjanak” elvet, reménykednie valamiféle megbékélésben, s értetlenkednie a szlovák tiltakozás heveségén.

Az ő fő gyengeségük tehát a virtualitásuk, s egyben pillanatnyi erejük is, hiszen – mint erről szó volt – a múlt pótlásáért folyó elkeseredett erőfeszítésük az egységesítő motívum. A magyar princípium védelmezőinek, bárhol legyenek is, erőt adhatna a tényleges történelem és a vertikális meghatározottság tudata, gyengeségük azonban, hogy a hivatalos Magyarország szinte kétségbeesetten menekül alkalmazásuktól, az ezekre való hivatkozástól. E menekülés a bárgyúságig menő békülési, *horribile dictu* bocsánatkérési kísérletekig tart.²⁰ Ezen az alapon a puhány modern entitások diplomáciai tevékenysége szinte pusztán bocsánatkérésből állhatna. Ha Szent István vagy Szent László kereszténydemokrata úton járt volna, nyilván nem lehetne Magyarország.

QUID DIVINUM ÉS FEHÉR KÖNYV

„A nemzetalkotó batalom valamiféle *quid divinum*, éppoly különleges géniusz vagy tehetség, mint a Költészet, a Muzsika és a vallásos ihlet (...), imperatív jellegű tehetségről van szó: nem elméleti tudásról, nem gazdag fantáziáról, sem pedig mély és magával ragadó vallásos érzékenységről. Ez a tehetség akarni tudás és parancsolni tudás.”

José Ortega y Gasset

„Ha nem tartjuk fenn az Igazságot, az Igazság nem fog fenntartani minket.”²¹

Francis Bacon

Következhete mindebből valami érdelemes? Karteziánus értelemben persze nem. Megoldás nincs, mert a történelemben nincsenek megoldások, legfeljebb történések, s a jövő is szinte csak a politikai retorikában a „jó” szinonimája.

A hivatalos Magyarországnak láthatóan (s ez az állítás bárki számára hozzáférhető, közérdekű adatokon alapul) nincs stratégiája a kérdés kezelésére. Ezt nehezen hihették el kisantantos szomszédjaink, de már tényleg ők is tudják, hogy hangosan gondolkodnak hivatalosságaink. A névleg szóban forgó célt szolgáló állami intézményeink csupán asszisztálnak – éspedig jelentős költségvetéssel – a külhoni magyarság asszimilációjához (legfeljebb lassítva kissé a folyamatot), tényleges cselekvés látszatát keltve. A tettek hiányát a laikus számára is nyilvánvalóvá teszi a teljes eredménytelenség, a rendszeres, csúfos megaláztatások közismert konfliktusainkban, ügyeinkben (például Malina-ügy, szurkolóverés [2008. november 1.],²² Beneš-dekrétumok megerősítése, Sólyom László kitiltása, a „Tokaji” név használata, dunai vízmegosztás, Kassa, Európa kulturális fővárosa [2013] jórészt

„(...) **állami intézményeink csupán asszisztálnak – éspedig jelentős költségvetéssel – a külhoni magyarság asszimilációjához (...), tényleges cselekvés látszatát keltve.**”

kiretusált magyar múlttal, és persze a honosítás ottani akadályozása, amely ügyet ki is szervezték az Emberi Méltóság Tanácsának).

Európa mai állapotát ismerve persze nem csoda, ha a közbeszéd alakítói csínján bánnak a közösségek történelmi szereplésének olyan fontos velejáráival, mint erő, puhányság, áldozatvállalás, mások magunkkal ragadásának képessége, vagy az életerő (Ortegánál: „vitális energiák túlárado bővelkedése”). Annyi azonban józanésszel belátható: legalább is vonzóznak, magával ragadónak, „divatosnak” kell lennie annak az entitásnak, amely történelmi babérokat szeretne, vagy egyszerűen lesz neki, anélkül, hogy különösebben szeretné.²³ Nagyobb egységünk, Európa (befolyása nem nő, tehát csökken) most nem látszik általunk befolyásolható ügynek, de lehet, hogy ez tévedés. Shakespeare korában *akarta-e* vajon a mintegy hárommillió, elszigetelt, nem éppen gazdag Anglia, hogy világméretű befolyást szerezzen, s nyelvét az egész világon elterjessze? Egy biztos: aki nagy lett, nem nemzetpolitikai államtitkárságok, szemináriumok, nem kisebbségi jogi phd-dolgozatok által lett nagy. Az effajta próbálkozások a hanyatlás, sőt a reménytelenség velejárái.

Sem a magyar, sem a „szlovák” entitásnak nem kedvez igazán – noha a szlovák fölényről a nemzetközi fórumok, és saját, kívülről meghatározott, de jól interiorizált korlátaink gondoskodnak – a jelenlegi történelmi kontextus, a kevesek által irányított világgazdaság mindenhatósága, amely korunkat még jellemzi. Nem látszanak azok az erények, amelyekben tökéletesedve naggyá, vonzóvá, életenergiákban bővelkedővé lehetne válni. Nemzeti össztermékünk Németországéhoz való közelítése nyilván nem az a terep, ahol a történelmi nagyság és vonzóerő kérdése eldől a lépülő EU viszonyai közt. A nagyság, az igazi történelmi fölény kérdése a konzumidiotisztikus összefüggésrendszerben

nyilván fel sem merül, kicsinyes vitáink (igen, még ha a ténybeli igazság a mi oldalunkon is van) a *divide et impera* folyamatos lehetőségét szolgáltatják a „világkormánynak”. Kutyaheccre emlékeztető helyzet ez, ahol a gazdi a kisebbik ebnek kedvez. A háttérhatalom érdekeihez nem passzolna a magyar életerő újabb térnyerése a Kárpát-medencében, de még csak az igaz tények elgondolkodtató csoportosítása sem. Miközben Európában a határok sokhelyütt változnak, a magyar érdekű régiókban ez eleve „nevetséges”,

✦ „(...) aki nagy lett, nem nemzetpolitikai államtitkárságok, szemináriumok, nem kisebbségi jogi phd-dolgozatok által lett nagy. Az effajta próbálkozások a hanyatlás, sőt a reménytelenség velejárái.”

„tizenkilencedik századi”, „avitt”, meg persze „demográfiailag is alaptalan”.

A kontextus azonban változik, szinte észrevétlenül. Nem a nacionalizmusok harcaiból fog kialakulni az új állapot. Alighanem „ki kell várunk” a történelem valamilyen fordulatát ahhoz, hogy egyáltalán esélyünk legyen nemzeti erények birtokba vételére, érvényesítésére, valamiféle magyar virtus kimutatására. Ehhez azonban legalább a nemzet romlatlanabb részének, a magyar princípium elvét/tüzét őrzőknek elszántan kell fürkésznük a holnapot, s a bizonytalan jövőben talán érvényesülni képes erényeket legalább gondolatban ébren tartaniuk, baráti kapcsolatban az erő mindenkori történelmi szereplehetőségeivel. Ebben áll a nemzeti radikalizmus potenciális fölénye. A férfias készülődés a történelem fordulatára, akár a spengleri korszakolásra is figyelemmel (Spengler a huszonegyedik század végére teszi a „fausti” kultúra végét). Minden más erő, politikai irányzat úgy viselkedik, mint aki zuhanás közben fennakadt egy méztelepen, s azt kitaratóan nyalja.

Az oly népszerű „megbékélés” szó használható a divat, a vegetatív meghatározottságú bocsánatkérés szintjén. De másképp is. Akkor jöhet el, ha mindnyájunkat szánjuk azért, hogy a fogyasztói dagonya az otthonunk. A két néptöredék, a magyarországiak és a mai Szlovákiába sodródottak között a maguk iránti és az egymás iránti mély szánalom, valamint a kölcsönös empátia kialakulása lehet valamikor az első lépés a lelki béke felé. Az elsodortakat amiatt sajnálhatjuk majd, hogy hamis múltépítéssel, öncsalással teltek együtt töltött éveik, magunkat, a csonka honhoz kötődőket pedig, hogy hivatallóságaink feledték valós történelmünket, vertikális meghatározottságunkat, s jórészt csak a megélhetés, az üres, tömegemberi időtöltések, szórakozások viszonyrendszerében gondoltak népünk kallódó részeire.²⁴

Addig is, amíg egy ilyen, valóban katartikus helyzet előállhat (ha egyáltalán előállhat), lehetséges arkhimédészi pont a történelmi igazmondás követelése. Ennek megnyilvánulási formája lehetne egy Fehér Könyv, amelyben a magyarság összefoglalná mindazokat a történelmi tényeket, amelyeket a múltjáról, így a Felvidék ügyeinek alakulásáról vall, különös tekintettel a legjellemzőbb történelmi hamisítások elhárítására. Azokat a megállapításokat és kiindulópontokat, amelyek a ma élő magyarság tudatát a valóban történetekkel intim összhangban meghatározzák (itt most eltekintve a múlt megismerhetőségének filozófiai problémájától), s amelyek egyértelműen dokumentálhatóak az ész ma uralkodó, elfogadottnak nevezhető módszerei szerint. Eszmecse-

réről, beszélgetésről csak ehhez képest lehetne szó. Amíg állami erővel nem lehetséges ez, addig a mai *natio hungarica*, a tudatlag a nemzethez tartozók jóváhagyásával kellene terjeszteni, a jobbak, a pillanatnyi dagonyát kerülők akarásával és hitelességével. A rázúduló durva támadásokat krisztusi nyugalommal kell majd tűrni.

Ha igényünket nem tartjuk ébren,²⁵ előbb-utóbb azt is elveszítjük, amink még van. Nincs ok olcsó optimizmusra a Szlovákia-ügy kapcsán, mert igen, talán így is jöhet létre nemzet: politikai erővel, nemzetközi nyomásra, hamisítással.²⁶ Egyszerűbben: félő, hogy a sokat ismételt hazugságból igazság lehet. A Szlovákia-ügy tehát kísérletként is értelmezhető. Eldőlhet majd, hogy vertikális meghatározottság nélkül, a történelem művi pótlásával történő folyamatos kísérletezés útján is lehet-e érdemben nemzetté válni, s nem csak átmeneti érzelmi, nyelvi és fogyasztói egységgé.²⁷

A „lázadó próféta”, Nyikolaj Bergyajev – platóni ihletettséggel – úgy látja, hogy emberi világunknak semmi saját belső tartalma nincs, csak valami külső, örök létező szimbólumaként fogható fel.²⁸ A magyar princípium – a hozzá tartozó népesség meghasonlottsága, szellemi züllöttsége ellenére (és mindezzel, valamint esetleges újabb felvirágzásával együtt) – szimbólumként is értelmezhető.²⁹ Azok hordozzák ezt a szimbólumot, akik zsigerileg és primer érdekeiket mellőzve képesek a fennmaradásáért tenni, akik számára képtelenség a kimúlása. Ugyanúgy, ahogy az egyén számára képtelenség a saját nemléte. Ezt a fura Szlovákia-ügyet is ennek jegyében tekinthetjük átmenetinek,

„(...) a nemzet romlatlanabb részének, a magyar princípium elvét/tüzét örököknek elszántan kell fürkészniük a holnapot, s a bizonytalan jövőben talán érvényesülni képes erényeket legalább gondolatban ébren tartaniuk (...). Ebben áll a nemzeti radikalizmus potenciális fölénye. (...) Minden más erő, politikai irányzat úgy viselkedik, mint aki zuhanás közben fennakadt egy méztelepen, s azt kártóan nyalja.”

befagyott konfliktusnak (*frozen conflict*),³⁰ eszerint élve mindennapjainkat, fürkészsze a történelmet, fürkészsze minden adódó lehetőséget mind a szellem, mind a gyakorlat világában, még ha ez csak *májá* fátylának libegése is.

Soraimat azoknak szántam, akik meg *akarják* érteni. Még a *Bibliát* sem érti meg, aki nem

akarja megérteni, aki csak egymással szembeálítható logikai elemeket, érvekkel szétfeszíthető gondolatmeneteket lát benne.³¹ Ha valamiféle mozdulásra szánjuk magunkat, vagy valamiféle mozdulás adatik nekünk életszimbolikánk világában, igyekezetünk az ember hajdanvolt isteniségét is megérintheti.

MELLÉKLET:

A FELVIDÉK (FELFÖLD) SZÓ LEHETSÉGES ÉRTELMEZÉSEI A MINDENNAPOS MAI SZÓHASZNÁLATBAN

1. A Kárpát-medence északi része (nagyobbik, nyugati része ma Szlovákia, keleti részén Ukrajna és Románia osztozik). Ehhez a területhez nem tartozik hozzá a Kisalföld jelenleg Szlovákiához tartozó északi része (Mátyusföld, Csallóköz), valamint a Bodroghöz – ugyanacsak szlovák fennhatóság alatt álló – északi része.

2. Az egész mai Szlovákia (esetleg a történelmi Magyarországból Lengyelországhoz került mintegy 500 négyzetkilométeres területtel együtt).

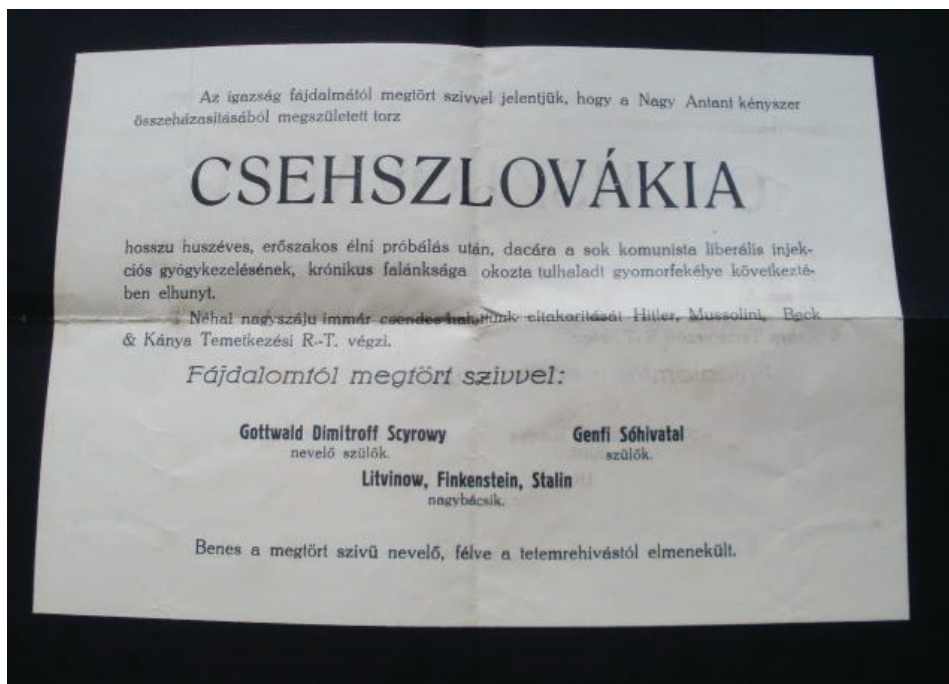
3. A mai Szlovákia déli sávja, ahol a magyarok többséget alkotnak, vagy jelenlétük még mindig markáns.

4. Az I. Bécsi Döntéssel Csehszlovákiától Magyarországhoz visszacsatolt terület.

5. Az Alföld–Felföld (szlovákul *Horná Zem–Dolná Zem*) dichotómiában a történelmi Magyarország északi, hegyvidéki területe, amelybe a mai Magyarországon lévő Északi-középhegység, különösen a Mátra és a Bükk is beletartozhat.

6. Inkább archaikus változatban, mozgó fogalomként, kinek-kinek tetszése szerint, egyéni értelmezésben: minél északabbra élt valaki, annál „feljebb” lehetett számára a „Felvidék”.

A Felvidék szó pusztá használata is irritálja a szlovák hivatalosságot és sok szlovákot. Nem hihető, hogy a tizenkilencedik századi eredetűnek tartott „Felvidék” szónak a régebbi „Felföld” kifejezéssel való helyettesítése enyhítené a szlovák rosszállást.

Jegyzetek

- Nyilván nincs szó rangkülönbségről más, szintén a mai Magyarországhoz simuló tájakon, tömbben élő testvéreink keservei, s az értük való aggodás tekintetében.
- José Ortega y Gasset: *Két történelmi esszé*. Budapest, 1983, Európa. [A szerző fordítása. (A szerk.)]
- Budapest, 1994, Európa. Ford. Simon Ferenc.
- E vegyes, politikai önkifejezést (pláne lázadást) soha meg nem kísérő szláv népesség erősödő együvé tartozásának lényeges eleme volt az a tény, hogy a Magyar Királyság védelmében élt.
- Figyelem: aki a hivatalos, magyar–szlovák történelmi kánonba nem illő tényeket hangsúlyoz, arról egy-kettőre kimutatják, hogy nem hiteles. Így járt Szalay is (aki tényleg nem tartja magát történésznek, csak egyszerűen sokat tud), és a fiatal, kiváló, kétségkívül történész Demmel József is „határeset”: nagyszerű munkái egyelőre nem épülhetnek a közbeszédbe.
- Pozsony, 1999, Kalligram. Ford. F. Kováts Piroska.
- „Kiszucájhelyen a csapatot hasonlóképpen fogadrák, mint Csacán, hidegen és érdeklődés nélkül”. Uo. 87. o.
- A gyengeségből egyébként talán Kína tudott a leginkább erényt kovácsolni – de hát az ő méreteivel ez persze más –, amire a legjobb példa Cö-hszi anyacsászárnö halogató, ígérető taktikája az ópiumháborúk után. Ezt a képességet, mint az „erő” egyik különleges alfaját, ideiglenes technikát érdemes szem előtt tartani. (A despotizmussal is összefér.)
- José Ortega y Gasset: Gerinctelen Spanyolország. In uő: *Két történelmi esszé*. Id. kiad. 18. o.
- A Nagymorva Birodalom is lényegében magától omlott össze a kilencedik században, és semmi érdemleges nem maradt utána. Ami a mai Szlovákiában érdemlegesként mutogatható, az jórészt magyar és német produktum. (Ezért érhetett atrocitás 2006 májusában egy magyarországi történelemtanárt, aki „engedély nélkül” magyarázott diákjainak a pozsonyi Szent Márton-székesegyházban.)
- Miroslav Kusy: A szlovák igazság. Utószó in Ladislav Szalay (Gabriel Viktor): i. m. 179. o.
- Idézi Makkay János: *Szvatopluk kivolta, hatalma, halála*. Budapest, 2009, A szerző kiadása, 10. o.
- Bernolák Antal (1762–1813) cseklészi lelkésznek tulajdonítják. Ugyanő többnyelvű szótárának (*Slowár Slowenski Česko-Latínsko-Ňemecko-Uherski*:

seu *Lexicon Slavicum Bohemico-Latino-Germanico-Ungaricum auctore Antonio Bernolák nobili Pannonio Szlaniczensi*. I–VI. köt. Buda, 1825–1827) bevezetőjében írta le ezt a sokat vitatott mondatot: „*Si cunctis Pannoniis Slavis notum fuerit idioma Ungaricum, maxima ex parte Ungaram mox conspiciere licebit Hungaricam*”. Vagyis: „Ha Pannoniának minden tót lakossai előtt ismeretes leszen a magyar nyelv, rövid idő alatt az egész országban minden felől magyar szó fog hangzani.” Idézi Úrhegyi Emília: Bernolák Antal jelentősége a tót művelődés történetében. Budapest, 1942, Franklin /Különlenyomat a Melichemlékkönyvből/.

- ¹⁴ Árva, Trencsén, Liptó, Turóc, valamint részben Bars, Pozsony, Zólyom, Nyitra vármegyékben.
- ¹⁵ Érezték is Mečiarék, hogy ez nem lesz jó, s tervbe vették titkos, úgynevezett háromezres (háromezerrel kezdődő) kormányhatározatban, hogy Zólyom és Besztercebánya egyesítésével kell létrehozni az új, központi fekvésű fővárost, amely a szlovákság lelkéből lelkedzett. Úgy tudni, a megvalósítás anyagi okokból késett, majd a Dzurinda-kormány levette a napirendről, ám a probléma maradt.
- ¹⁶ *Heti Válasz*, 2012. március 2. („Amerikában a helyzet változatlan”)
- ¹⁷ „(...) a többségi nyelv ismeretének hiányából fakadó nyelvi szegregáció főképp az erdélyi magyarokat jellemzi (15 %). A tudatos nyelvi elkülönülés inkább a Dél-Szlovákiában élő magyarok körében tipikus (54 %). Csepeli György – Örkény Antal – Székelyi Mária: A nemzeti-etnikai identitás változatlansága és átalakulása. *Kisebbségkutató*, 1999/4. sz.
- ¹⁸ Helyzetük elemzése túllépne e vázlatos tanulmány keretein.
- ¹⁹ Anyanyelvünk teljes kiszorítása a Felvidék északi vidékeiről (amihez hasonlóra a volt afrikai gyarmatokon sincs példa európai nyelvek rovására), érezhetően egyáltalán nem zavarja kulturális közéletünket, a nemzeti jobboldalt is beleértve.
- ²⁰ Az egyik legutóbbi ijesztő példa Surján László EP-alelnök közös akciója egy szlovák újságíróval, Stefan Hribbel, aki leginkább a liberális városi rétegek és egyes szlovmagyarok felfogását képviseli. *Tyždeň*, 2013. május 20. A magyar kereszténydemokrata és a szlovák „SZDSZ-es” nemzeteik nevében egymás keblére borultak, persze minden pozitív következmény nélkül.
- ²¹ „*If we do not maintain Justice, Justice will not maintain us.*”
- ²² Felmerül a gyanú, hogy a magyar rendőrség hallgatólagos egyetértésével történt; sok a formai hasonlóság a 2006. október 23-ai budapesti eseményekkel.
- ²³ Államot az alapít, aki képes rá. Csak frissen gründolt nemzet szánandó tagjai panaszkodhatnak arról, hogy a náluk életrevalóbb megakadályozta őket az államalapításban. Szlovákia esete éppen ilyen, éspedig behatárolható ősnép nélkül.
- ²⁴ Akkor is így van ez, ha számos kulturális és nemzeti értelemben meghatározó rendezvényhez, ügyszó járul hozzá az anyaország.
- ²⁵ A teljesség kedvéért: a posztmodern tömegdemokráciában is létezik fegyver, amely hatékony lehet. Amellyel szemben a legsovínisztább államgépezet is tehetetlen. Ez pedig a celebek világa, a divat világa. Amikor olyan közszereplők, akikre a *vulgus* imádata árad, és nem *sine qua non*juk az ostobaság, divatba hozzák a történelmi igazmondást, egyfajta nosztalgiazást, intim kapcsolatban a tényekkel. Ez volna az eltömegesedés előnyünkre fordítása, az ortegai *hombre de masa* (tömegember) nemes munkára fogása, amely különleges technika, de közvetlenül nem tárgya a jelen gondolatmenetnek. (Nálunk jó példa a tényleg intelligens Fábry Sándor, „Mondj egy szlovák királyt!” típusú beszólásaival.)
- ²⁶ Daniel Ajolon izraeli külügyminiszter-helyettes a két ország „innovatív” jellegét (mint közös vonást) hangoztatta 2010. január 27-én a pozsonyi Primási Palotában, a „Világ Igazai” díjak átadásakor, ahol Esterházy Jánost persze nem említették meg.
- ²⁷ A történelmi „munkahipotézist”, mely szerint bájos *couleur locale*-ből is válhat – mesterséges környezetben – vertikális meghatározottságú szimbólum, a szakralitás hiányzó kellékeit pedig díszletraktárból is lehet pótolni, egyelőre nem sikerült igazolni, s az sem lesz bizonyíték, ha az egész Felvidék elszlovákosodik.
- ²⁸ „(...) az emberek úgy élnek az objektívált világban, mintha az valóságos lenne, jóllehet csak attribútumok és szimbólumok világa.” *Spirit and Reality*. London, 1939, 56. o. Idézi Juhász Anikó: *Nyikolaj Bergyajev*. Budapest, 1984, Kossuth, 49. o.
- ²⁹ Erejét jól érzékelteti a Szent Koronától való rettegés az utódállamokban.
- ³⁰ Az EBESZ szóhasználata (más esetekre).
- ³¹ A kínai nyelv bizonyos fölnye (az indoeurópaiakhoz képest) abban áll, hogy a legegyszerűbb mondat megértéséhez is szükséges a „kitalálás” motívuma. Sohasem szájbarágoan pontos, racionálisan sosem kikezdehetetlen. Vagyis „életszerű”. Hja, a Kelet!